

J.A.K. Komenský v kulturách vzpomínání. Galerie Věda a umění, Akademie věd ČR, Národní třída 3, Praha 1, 8.9.-21.10.2020.

Mimořádná výstava s mimořádnou smůlou. Tak se dá výstižně nazvat výstava ve výstavním sále prezidia Akademie věd ČR, jejíž vernisáže jsem se ještě stihl zúčastnit. Vůbec loňské oslavy spojené s připomínkou 350. výročí úmrtí Jana Komenského 15. listopadu 1670 v Amsterdamu se nevydařily. Sotva se stihly otevřít jubilejní výstavy v Naardenu a Římě (kde i pisatel těchto řádků přišel se svou troškou do mlýna), ale další doprovodné akce, konference, symposia a nesčetné listopadové přednášky (a nejen ve zmíněných městech) bohužel se nekonaly či byly odloženy. Ale vraťme se k meritům této recenze, tedy ke zhodnocení výstavy Komenský v kulturách vzpomínání. Ostatně již nadřazený titul zmíněné výstavy J.A.K. vtipně vystihuje autorský záměr – čili JAK na Komenského nazíraly minulé časy, a to nejen v ideologických a politických proměnách českých historických peripetií, ale také ve výtvarném a uměleckém ztvárnění Komenského osudu a díla. Ale nejprve trošku faktografie. I když na výstavě participovala řada institucí, muzeí, knihoven a galerií, lví podíl na úspěšné výstavě (bohužel s minimální návštěvností a odezvou – viz výše) patří dvojici Vladimír Urbánek a Lenka Řezníková, která vytvořila pozoruhodnou koncepci. Zmínění komeniologové střední a mladší generace napsali též textové podklady, a to ještě s Lukášem Havelkou, Helenou Kovářovou a Kateřinou Horníčkovou. Výčet dalších osob, podílejících se na expozici je ovšem mnohem delší, zmiňme alespoň výtvarně zdařilou, a přehlednou prezentaci (kurátorka Johana Studničková, architekt Libor Křišťůfek a grafik Milan Křišťůfek). Perfektně byla zvládnuta také anglická mutace českých originálů.

Těžko může recenzent čtenáři slovem představit obrazové bohatství výstavy, vždyť bez výtvarné složky by vysvětlující dopad sebelépe čtivě a moderně napsaných doprovodných textů vyšel naprázdno. Úvodní sekce výstavy s označením Paměť vyla věnována fenoménu, který doprovází všechny významné osobnosti, pochopitelně i Komenského, které se postupně staly součástí českého národního pantheonu. Vždyť právě na prezentaci Komenského díla a jeho odkazu se názorně projevovaly proměny dobového paradigmatu i ideologických klišé od národního obrození po první republiku i agitační zkruslování za socialismu, zvláště v padesátých letech. Zajímavý soubor představovala na výstavě unikátní kolekce různých trojrozměrných devocionálií a memorabilií stejně jako vlasteneckých barvotisků a pohlednic. Precizně byl zpracován další oddíl s názvem Portréty, shrnující reprodukce historických vyobrazení Komenského, ale i romantické obrázky, malby, kresby, mnohdy prezentované i v originále (jako např. karton Mikoláše Alše pro sgrafita v Plzni). Se složitějším úkolem se autoři museli vypořádat v části Literatura. Rezignovali na prezentaci odborné literatury a soustředili se jednak na historická vydání Komenského děl a na ohlas Jana Amose v české beletrii. Velmi zhuštěnou podobu měla sekce Topografie paměti, představují četnými fotografiemi i obrazy vybraná místa spojená s Komenského působením na Moravě i v zahraničí (zvláště kaple v Naardenu). Jak se Komenský stával ikonickou postavou české kultury, měnil se i jeho obraz „národního velikána“, což sledují další oddíly výstavy nazvané srozumitelně Kánony a Slavnosti a muzealizace. Osobně mne nejvíce oslovila sekce s označením Divadlo a film, a to již proto, že tato forma odrazu Komenského postavy v dramatickém zpracování (včetně třeba loutkové divadla) není veřejnosti tolik známá. Také

mne mrzí, že jsem si nestihl prohlédnout filmovou produkci, týkající se uměleckého ztvárnění Komenského života. Návštěvník výstavy si totiž mohl promítnout i dnes již klasické hrané barevné filmy, např. v titulní roli s Ladislavem Chudíkem (Vávrovo Putování Jana Amose) či se Zdeňkem Řehořem (Světlo z temnot režiséra Jiřího Bělky). Z uvedené plejády desítek divadelních produkcí (v retrospektivě od 19. století) mne potěšila i prezentace laskavého humoru Divadla Járy Cimrmana, konkrétně mé oblíbené hry České nebe, kde se na postavě Komenského v dobrém slova smyslu „vyřádili“ v alternaci obě klíčové autorské a herecké osobnosti divadla, již zesnulý Ladislav Smoljak a Zdeněk Svěrák.

Škoda přeškoda osudovým zásahem postižené výstavy! Vynaložené úsilí by si zasloužilo větší návštěvnický ohlas. Snad dojde k realizaci výstavy přímo na Komenského Moravě, nožná v Uherském Brodu?

Jan Kumpera